

Hračky z Jizerek přežily války i čínskou expanzi

Jizerskohorská továrna přestala dvě světové války, plánované socialistické hospodářství, expanzi levného čínského zboží i světovou ekonomickou krizi. Letos slaví pod jménem Detoa stodesáté narozeniny.

Miloslav Lubas
redaktor MF DNES

ALBRECHTICE Jojo, slavná hračka pro děti a dospělé, která létá na provázku nahoru a dolů jakoby symbolizovala 110 let starou historii al-

brechtické firmy Detoa. V roce 1908 ji založil továrník Johann Schowanek a rychle ji přivedl k prosperitě. „Firma to neměla lehké, ale přežila dvě světové války a také divokou privatizační vlnu v první polovině devadesátých let minulého století,“ říká Jaroslav Zeman, ředitel společnosti Detoa.

Na geniálně jednoduchou hračku jojo, dva dřevěné disky houpající se na provázku, vsadil Schowanek po první světové válce. „Na jojo hodně zbohatl a proslavil ho v Československu a také v okolních zemích,“ tvrdí Zeman. „Ale později na jojo také prodělal. Nechal ho vyrobit příliš mnoho a móda joja skončila ještě dříve, než Schowanek stačil své zásoby prodat.“

Ze Schowanovy firmy se za socialismu stal národní podnik Tofa Albrechtice a patřil mezi výstavní skříňně totalitního režimu. Výrobky ex-

portoval do socialistického bloku, ale také do vyspělých takzvaných kapitalistických zemí.

Po roce 1989, kdy se do Česka vrátila demokracie a tržní hospodářství, se také Tofa stala soukromou společností a získala nový název Detoa. Před dvaceti lety její roční tržby dosahovaly 150 milionů, za deset let se ale všechno zhouplo jako Schowanovo jojo.

Světová a tuzemská hospodářská krize a levná čínská konkurence srazila v jedné době obrat albrechtické firmy na polovinu.

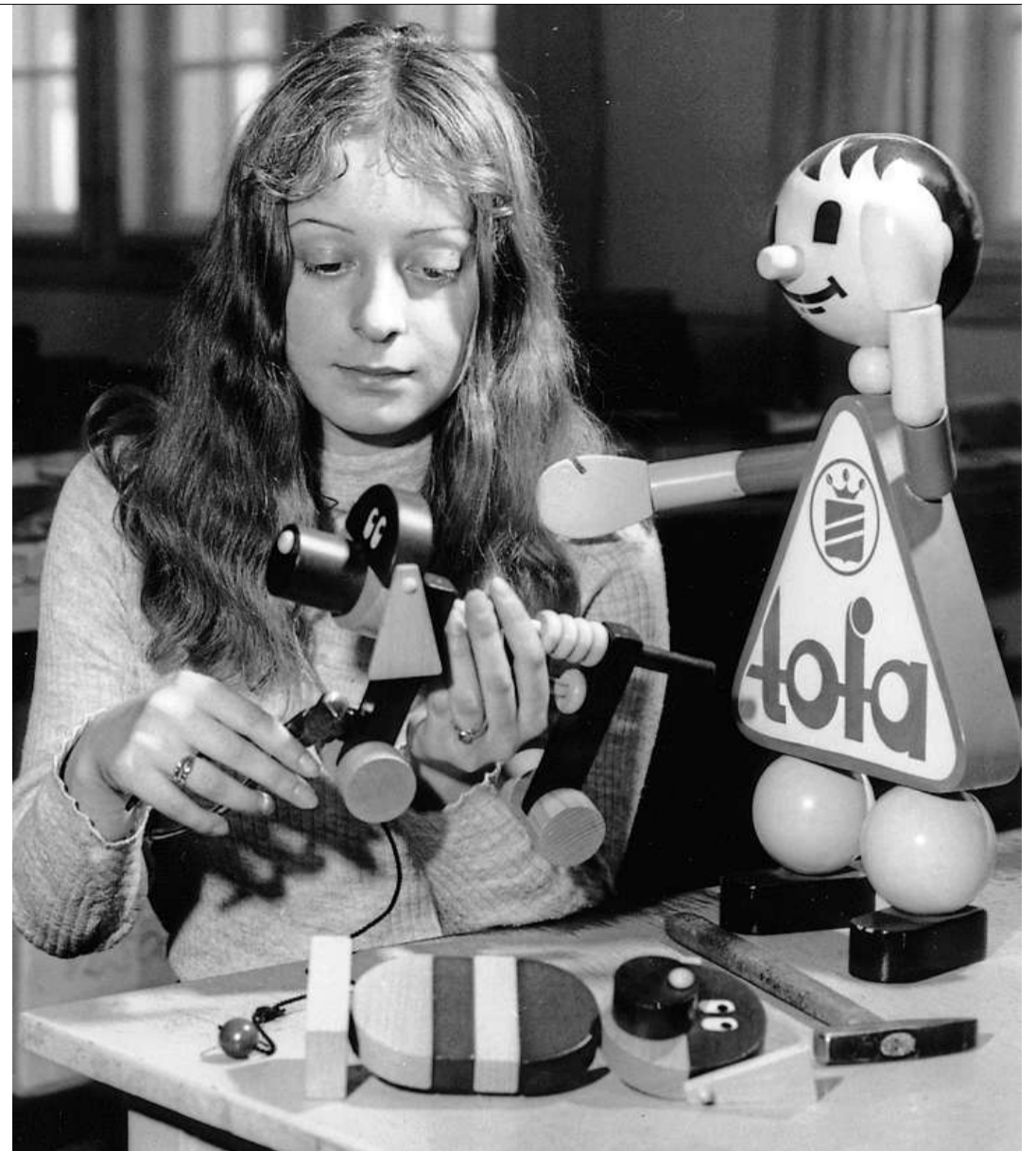
„V posledních třech letech ale naše tržby rostou každoročně o osm a půl procenta,“ tvrdí Zeman. „Loni jsme se dostali zhruba na sto pět milionů korun. Díky mírnému zisku můžeme kromě jiného nakupovat nové lepší stroje.“

Schowanova joja z jeho bývalé továrny nezmizela. Vznikají tam stále, byť v pozmeněné podobě. Na některých z nich jsou hlavy pohádkového Krtečka ze slavného seriálu režiséra a výtvarníka Zdeňka Milera. Detoa vlastní na Krtečka autorská práva.

„Děláme přibližně šest set druhů výrobků a sto deset let od vzniku továrny slavíme letos také retrohračkami,“ upozorňuje Zeman. „Dlouhou tradici má třeba mačkáč figurka žáby.“

Dávno éru továrny připomínají i dřevěné korálky. Jejich navlékáním vznikají například kabelky. Předlohy pro ně pocházejí ještě z první republiky, kdy je v Albrechticích dělal továrník Schowanek.

Dřevěné korálky ze společnosti

Dnes Detoa, dříve Tofa Žena montuje v albrechtické továrně hračku, za éry socialismu se firma jmenovala Tofa.

Odchod ze směny Archivní fotografie z první republiky zachycuje odchod pracovníků továrny ze směny. 2x foto: archiv Detoa

Detoa se v současné době vyvážejí hlavně do Japonska. Detoa asi tři pětiny své produkce vyveze, zbytek zůstane v tuzemsku. „Hodně zboží od nás bere velká německá firma Ravensburger,“ podotýká Zeman.

Albrechtické výrobky jsou z tvrdého dřeva javorů, habrů a buků. Detoa vozí kmeny nejen z Jizerských hor a okolí, ale až z jižního Slovenska a kamiony pro ně vyráží rovněž k polské Jelení Hoře. Na rok potřebuje albrechtická továrna 3 000 až 3 500 metrů krychlových

dřeva. Trvá až dva a půl roku, než z klad vznikne hračka. Musí totiž co nejvíce vyschnout. Detoa si přivydělává prodejem dřeva nezužitkovatelného při výrobě hraček a také pianových mechanik pro společnost Petrof.

„Pro hračky se hodí maximálně patnáct procent dřeva z nakoupených kmenů. Zbytek končí v odpadu,“ prozrazuje Zeman. „Většinou nám slouží k vytápění továrny. Kdybychom museli místo dřeva kupovat dražší plyn nebo koks, výrobu

bychom neutáhli a museli bychom skončit.“ Detoa zaměstnává kolem 170 lidí. Do továrny dojíždějí hlavně z Tanvaldska, ale i z Jablonce nad Nisou. „V poslední době nám pomáhá, že v Česku rostou příjmy a přibývá maminek, které kupují svým dětem spolehlivé hračky,“ poznamenává Zeman.

Detoa se řadí mezi cíle, kam míří turisté. V továrně se ukrývá muzeum hraček, kam ročně zavítá kolem 25 tisíc návštěvníků. Ti si navíc mohou udělat svou vlastní hračku.

V továrně vyráběli i součástky pro německé kulometry

ALBRECHTICE I chmurné časy obsahuje stodesetiletá historie albrechtické firmy, jež nesla jména Schowanek a Tofa a dnes dobývá svět hraček jako Detoa. Během druhé světové války se v ní totiž nevyrábělo zboží pro radost dětí, ale díly do puškových zbraní pro nacistické Německo.

Šlo o lafety pro letecké kulometry a přídavné palivové nádrže, díky nimž přinášely bombardéry Göringovy Luftwaffe zkázu do Londýna a

dalších britských měst. V Albrechticích vznikaly rovněž díly pro obávané střešné s dlouhou dráhou letu V2.

„Armádní zakázky tehdy tvořily tři čtvrtiny výroby,“ říká majitel společnosti Detoa Jaroslav Zeman. „Rodina továrníka Schowaneka měla dobré kontakty na říšského maršála letectva Hermanna Göringa, z čehož firma těžila. Během války vyrobila dvacet pět tisíc lafet pro letecké kulometry.“

V továrně, kde se v dobách míru

rodily dřevěné perle, knoflíky a dřevěné hračky, pracovalo za války dvě stě padesát kovodělníků. Ve firmě navíc museli dřít muži ze zajateckého tábora.

Přídavné palivové nádrže pro německé bombardéry z jizerskohorské továrny byly z lehké překližky, aby je letadla unesla a mohla se díky nim vrátit zpátky za kanál La Manche. „Když bombardéry odčerpaly z překližkových nádrží benzin, shodily je dolů,“ dodal Zeman.

Firma Schowanek vytvářela za války rovněž dřevěné modely tanků, obrněných transportérů, bitevních lodí, letadel a ponorek, které nasazovali spojenci do boje proti nacistické třetí říši.

„Makety byly v měřítku jedna ku padesáti a piloti Luftwaffe se na nich učili poznávat ruské, americké, britské a francouzské zbraně, aby neudělali na vlastní vojáky,“ prozradil Zeman.

Detoa získala fotografie o válečné

výrobě v Albrechticích, ale patří jí i jedna překližková palivová nádrž pro bombardéry. „Máme dva modely tanků a koupili jsme jeden model letadla,“ poznamenává Zeman. „Jaroslav Juřík z Desné nám daroval model lodí.“

Kromě Muzea válečné výroby a Muzea hraček se ve firmě Detoa ukrývá také muzeum věnované Rudolfu Burkertovi a ostatní zinním olympionikům z Jizerských hor. Český Němec Burkert získal pro

Československo první olympijskou medaili. Vybojoval ji v roce 1928 ve skoku na lyžích ve Svatém Mořici.

V Albrechticích se nachází hlavně velké plató s Burkertovými medailami. Ve stálé výstavě v albrechtické továrně se ocitly i další vzácnosti z Burkertovy pozůstalosti jako závodní lyže a boty, poháry, desetikilogramová socha a poděkování za olympijský bronz od pražských radních s podpisem uznávaného primátora Karla Baxy. (ous)

Na lyže ke konci března? Podmínky jsou ideální

LIBERECKÝ KRAJ Podmínky k lyžování ve skiareálech v Libereckém kraji jsou stále výborné. „Díky mrazům jsou sjezdovky ve velmi dobrém stavu po celý den,“ řekl Pavel Bažant za areály v Jizerských horách Tanvaldský Špičák a Severák. „Dostatek je i sněhu, stále ho máme přes půl metru,“ dodal.

Obdobné podmínky hodnotí i starosta krkonošské obce Benecko Jaroslav Mejsnar. „Vypadá to velice dobře. Jak jsou mrazy, tak sněhu moc neubývá. Dá se stále jít nejen na sjezdovky, ale i na běžky,“ uvedl.

Většina skiareálů v kraji by měla zůstat v provozu až do Velikonoc. Sezónu ukončil jen Ještěd, Bedřichov a Josefův Důl v Jizerských horách.

V největším středisku kraje, v krkonošské Rokytnici, je mimo provoz areál Studenov. Velmi dobré podmínky jsou v Rokytnici v areálu Horní Domky na svazích Lysé hory. Lyžaři tam mají k dispozici skoro 12 kilometrů sjezdovek, včetně 2,5 kilometru dlouhé červené sjezdovky. Přes týden se nelyžovalo v areálu Paseky nad Jizerou v Krkonoších ani Černá Říčka v Desné v Jizerských horách, oba skiareály ale budou o víkend v provozu. Na víkendový provoz v příštím týdnu zřejmě přejdou i další střediska v kraji.

Do hor stále mohou vyrazit také běžkaři, i když podmínky v níže položených místech už nejsou moc dobré. (ČTK)

Parkovací dům nebude, je moc drahý

PEC POD SNĚŽKOU Parkovací dům pro více než 350 aut ve Velké Úpě radnice v Peci pod Sněžkou letos stavět nebude. Město zrušilo výběrové řízení, protože nabídky všech stavebních firem překročily limit pro podlimitní veřejnou zakázku. Namísto toho letos zahájí stavbu nového dopravního terminálu s parkovacím domem pro 450 aut u blíže k centru Pece. Vypíše výběrové řízení, stavět by se mohlo začít v červnu. Pec původně chtěla nejprve vybudovat menší s parkovacím domem u hotelu Relax ve Velké Úpě. Tendr ale museli zastupitelé zrušit.

„Ceny, které jsme vysoutěžili, byly příliš vysoké. Nejvyšší nabídka se pohybovala kolem 160 milionů korun, doufali jsme, že to bude okolo 100 milionů. Dostali jsme se tak do kategorie nadlimitní veřejné zakázky a bez toho bychom ze zákona museli soutěž zrušit,“ říká starosta Pece pod Sněžkou Alan Tomášek.

Město podle něj doplatilo na ekonomickou konjunkturu, která ceny stavebních prací vsrůbovala prudce nahoru. „Stavební firmy nemají kapacity, dávají vysoké ceny a chybějí jim subdodavatelé,“ upozorňuje starosta. Radnice projekt mírně upraví, počet parkovacích míst o čtyři desítky zredukuje, aby snížila náklady, ale především zkrátí dobu stavby.

Přednost dostane kapacitně větší projekt dopravního terminálu v Peci se čtyřpatrovým parkovacím domem pro 450 vozidel. Vyrostě blízko čerpací stanice a stane se hlavním dopravním uzlem horské oblasti. To do tohoto místa přestěhuje autobusové nádraží. Budou sem jezdit autobusy nejen veřejné dopravy pro obyvatele Pece a přilehlých oblastí, ale také turistů a zaměstnanců. Stavět tu budou rovněž skibusy a budoucí vnitřní městské spoje.

Parkovací dům ve Velké Úpě letos nevyznikne. 2x vizualizace: Atip

Dopravní terminál je pro Pec prioritou. Součástí bude i parkovací dům.

Dřívější zahájení výstavby dopravního terminálu u čerpací stanice před parkovacím domem ve Velké Úpě bude pro hlavní středisko východních Krkonoš smysluplnější. Už na jaře totiž začne nad Portáškami u horní stanice lanovky vznikat Herní krajina Pecka za 45 milionů korun. Naučná stezka s 20 stanovišti pro rodiny s dětmi, která částečně povede i nad zemí, se bude otevírat už v létě. Pokud by se dole ve Velké Úpě zároveň stavěl parkovací dům, turisté by neměli kde zaparkovat.

„Dopravní terminál je pro nás přednější, protože je blíže lanové dráze na Sněžku a má větší kapacitu. Hlavním důvodem je, že čekáme na tento projekt dotaci, a tak jako tak bychom stavbu museli letos zahájit,“ vysvětluje Alan Tomášek.

Projekt počítá s rozpočtem zhruba 160 milionů korun bez započtení DPH, dotace může přinést až 54 milionů. – **Tomáš Plecháč**